

جایگاه علم و دانش در اسلام

حیات‌الامام والمسلمین حسین ابن‌علی

یکی از زیبایی‌هایی که در دین بزرگ اسلام وجود دارد، دستورات بی‌شمار برای علم‌آموزی است. یکی از دستوره‌های بزرگ دینی ما این است که هر مسلمان موظف است در طول زندگی خود، پیوسته در پی کسب علم و دانش باشد؛ یعنی هر فرد موظف است برنامه زندگی خود را در مسیر علم‌آموزی تعیین کند که در زندگی خود یا عالم باشد یا در مسیر کسب علم و دانش. پیامبر اعظم (ص) می‌فرماید: «كُنْ عالِماً أَوْ مُتَعَلِّماً أَوْ مُسْتَمِعاً أَوْ مُجِئاً لَّهُمْ وَ لَا تُكُنِ الْخَامِسَ فَتُهْلِكُ فَإِنَّ أَهْلَ الْعِلْمِ سَادَةٌ وَ مُضَاحِكَتُهُمْ زِيَادَةٌ وَ مُضَافَتُهُمْ زِيَادَةٌ، یا عالم باش یا شاگرد یا شنونده علم یا دوست اینان و پنجمین مباش که نابود می‌شوی. همانا دانشمندان، بزرگانند که همنشینی با آنان، سبب زیاد شدن تجربه و دانش انسان و دست دادن آنان، موجب فروزی ابروست.» (ارشادالقلوب، جلد یک، صفحه ۱۶۶).

درواقع در مسیر علم و دانش قرار داشتن، یکی از عبادت‌های بزرگ در دین ماست که باید برای خدا و به‌خاطر جلب نظر و رضایت او انجام شود. امام صادق (ع) فرمودند: «مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَ عَمِلَ بِهِ وَ عَلَّمَ لَيْلَهُ ذُعَىٰ فِی مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ عَظِيمًا فَقِيلَ: تَعَلَّمَ لَيْلَهُ وَ عَمِلَ لَيْلَهُ وَ عَلَّمَ لَيْلَهُ، هر که برای خدا دانش بیاموزد و به آن عمل کند و به دیگران آموزش دهد، در ملکوت آسمان‌ها به بزرگی یاد شود و گویند برای خدا آموخت و برای خدا عمل کرد و برای خدا آموزش داد.» (الذریعه الی حافظ الشریعه، ج یک، ص ۵۶).

رسول خدا (ص) در همین باره فرموده‌اند: «طلب علم در نزد خدا از نماز و روزه و حج در راه خدا برتر است». ایشان همچنین می‌فرمایند: یک ساعت علم‌اندوزی، بهتر از عبادت در دل شب است و یک روز علم‌اندوزی، بهتر از سه ماه روزه‌داری است. پیامبر خدا (ص) طلب علم را بر هر زن و مرد مسلمانی واجب دانسته و آن را کفاره گناهان گذشته شخص، معرفی کرده‌اند. ایشان می‌فرمودند: «ملائکه بال‌های خود را برای طالب علم پهن می‌کنند».

معروف است که اهتمام رسول خدا (ص) به امر آموزش و پرورش به حدی بود که به مشرکانی که در جنگ بدر، به اسارت سپاه اسلام درآمده بودند و توان پرداخت فدیهِ و بهای آزادی خود را نداشتند، اعلام کردند که می‌توانند با تعلیم خواندن و نوشتن به ۱۰ نفر از کودکان انصار آزاد شوند. این عمل موجب شد که بسیاری از کودکان مسلمان، خواندن و نوشتن بیاموزند که زید بن ثابت در زمره آنان بود که خواندن و نوشتن را آموخت.

زیبایی روش پیامبر گرامی اسلام در موضوع علم‌آموزی در جایی اوج می‌گیرد که ایشان کسب دانش نافع را نه تنها عبادت می‌دانستند که آن را برتر از عبادات می‌دانستند و در عمل، این موضوع را به مسلمانان نشان می‌دادند. از عبادا... بن عمرو عاص روایت شده است که روزی پیامبر اکرم (ص) در مسجد خود بر دو مجلس ودو گروه گذشتند و فرمودند: «هر دو خوب است و یکی بهتر است؛ چون یکی از آنان دعا می‌کند و خدا را می‌خواند. اگر خدا بخواهد، بر ایشان عطا می‌کند و اگر بخواهد، منع می‌کند اما اینان علم دین می‌آموزند و به جاهل می‌آموزانند و من معلم، مبعوث شده‌ام». پس حضرت حلقه علم‌آموزی را انتخاب کردند و در حلقه اهل علم نشستند.

حضرت امیرالمؤمنین (ع) هم در جمله مشهوری فرموده‌اند: «من علمنی حرفاً صِیرَنی عبداً، هر که کلمه‌ای به من بیاموزد، مرا بنده خویش ساخته است». این جمله می‌خواهد اهمیت علم‌آموزی و جایگاه و فضیلت معلمان را به ما یادآوری کند. به یقین هیچ مسلک و دینی مثل اسلام به فراگرفتن علم و دانش اهمیت نداده است. از خداوند بزرگ می‌خواهیم همه ما مسلمانان را قدر دان این دستوره‌های زیبا و از گهواره تا گور، در مسیر فراگرفتن علم و دانش قرار بدهد تا از پیروان واقعی اهل بیت (ع) باشیم. ان شاء...

بردار و بخوان

وحدت و همگرایی

از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی

ما مسلمانان در هر نقطه‌ای از دنیا و با هر مسلک و مکتب و تفکر، جزئی از امت واحد اسلامی هستیم. این باور تنها متعلق به دوران و زمان ما نیست که در زمان پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) نیز این همگرایی و همدلی وجود داشته است. «وحدت و همگرایی از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی، نام کتابی است که علیرضا برازش تألیف کرده و نشر امیرکبیر برای اولین بار در همین امسال منتشر کرده است. کتاب هشتاد صفحه دارد و بیانات و روایات رهبر معظم انقلاب بدون دخل و تصرف و توضیح در کنار هم آورده شده است.

یکی از مزیت‌های کتاب، دسته‌بندی کلی و جزئی موضوعات است و دیگری، حجم کم آن که خواندنش را برای مخاطبان بیشتری ممکن می‌کند. کتاب درشش فصل دسته‌بندی شده است: تعریف وحدت، اهمیت وحدت و همگرایی، موانع وحدت و عوامل تفرقه، راه‌های رسیدن به وحدت، ثمرات وحدت و همگرایی و در آخر نیز منادایان وحدت.

رهبر فرزانه انقلاب، راهکارهای ارزشمندی را نیز در این باره پیشنهاد داده‌اند که بدون تردید اگر بتوانیم سخنان و پیشنهادهای ایشان را در باره وحدت اجرا کنیم، به جامعه‌ای می‌رسیم که همدلی و سازش در آن حرف اول را می‌زند، جامعه‌ای که همه خواهران و برادران دینی در کنار یکدیگر برای پیشرفت مقاصد اسلام و ایران تلاش می‌کنند. خواندن این کتاب را به شما پیشنهاد می‌کنیم تا با رهنمودهای آن در تحقق این امر تلاش کنید.

برشی از کتاب:

«حرف ما در هفته وحدت و به‌عنوان پیام وحدت، این است که مسلمانان بیایند با هم متحد بشوند و با یکدیگر دشمنی نکنند. محور هم کتاب خدا و سنت نبی اکرم (ص) و شریعت اسلامی باشد. این حرف، حرف بدی نیست. این حرف، حرفی است که هر عاقل بی‌غرض و منصفی، آن را قبول خواهد کرد. «مسئله، مسئله این نیست که شیعه یا سنی، عقاید یکدیگر را قبول کنند، نه، هر کسی عقیده خودش را دارد، هر کسی تابع استدلال است و به هر عقیده‌ای رسید، درست است. مسئله این است که اصحاب عقاید مختلف، بایستی به وسوسه دشمن گوش نکنند، به جان هم نیفتند، با هم دشمنی نکنند و نسبت به هم کارشکنی نکنند.» (۸۵/۱۰/۲۵)

«اینجاست که مسئله اتحاد و وحدت اسلام و تفاهم اسلامی معنا پیدا می‌کند. ببینید این قضیه چقدر مهم است! ببینید این مسئله برای فردای دنیای اسلام، چقدر حائز اهمیت است! این، قضیه‌ای نیست که به‌آسانی بشود از آن گذشت. همه باید خود را مخاطب این کلام حساب کنند. من به همه می‌گویم؛ هم به اهل سنت، هم به شیعه، هم به کتاب‌نویسان، هم به شعرا، هم به مطبعه‌چی‌ها، هم به کسانی که در بین مردم پایگاهی دارند، حرفی می‌زنند و مستمعی دارند. همه باید این حقیقت را بفهمند و دشمن را بشناسند. مواظب باشید که دشمن در سنگر خودی جا نگیرد. مواظب باشید که شما به جای تهاجم به دشمن، به خودی حمله نکنید. عالم به زمان باشید، یعنی دشمن و دوست و عرصه مبارزه را بشناسید. این‌ها خیلی مهم است.» (۷۶/۵/۱).

شهرانه خبر
شماره ۵۰۱
مهر ۱۳۹۷
شماره ۴۰۴۴

۱۴

استاد سطوح عالی حوزه علمیه در گفت وگو با شهرآرا

اسلام وامدار مهربانی پیامبر (ص) است

آئمه مستقیمی از اوصافی که رسول خاتم (ص) در میان مسلمانان به آن شهره هستند، پیامبر مهربانی هاست که نشان می‌دهد ایشان اگرچه در همه فضایل سرآمد بودند، مهربانی وRAFT به قدری در سیره ایشان وفور داشت که به مهربانی شهرت یافته‌اند. از این رو در آستانه سالروز ولادت نبی خاتم (ص) در گفت وگو باحجت الاسلام والمسلمین عبدالکریم پاک‌نیا، استاد سطوح عالی حوزه علمیه و مؤلف و محقق سیره اهل بیت (ع) و صاحب آثاری همچون «آموزه‌هایی از واپسین روزهای حیات پیامبر (ص)»، «نگاهی به آموزه‌های تربیتی زندگی حضرت خدیجه (ص)»، و «بازتاب انوار وحی در گفتار پیشوای هشتم (ع)»، جلوه‌های این مهربانی را بررسی کرده‌ایم که در ادامه مرور می‌کنیم.

اسلام مدیون مهربانی پیامبر (ص) است

یکی از ویژگی‌های مهم پیامبر اکرم (ص)، رحمت عام و فراگیر آن حضرت به اهل عالم است. ولادت حضرت رسول (ص) درخشش ستاره رحمت بر همه عالم بود و بعثت ایشان نیز رحمت را بر همه عالمیان گستراند، چنان که قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ» رسول خدا (ص) خود نیز می‌فرماید: «وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً»، یعنی من برای رحمت و محبت مبعوث شدم. با توجه به آنکه صفات بارز الهی در پیامبر اکرم (ص) نیز جلوه‌گر است. وقتی صفات خدا را مرور می‌کنیم، با جلوه‌های متعددی از رحمت مواجه می‌شویم. تعبیری همچون «یا خَبِيبَ مَنْ لَا خَبِيبَ لَهُ، یا أُنْسَ مَنْ لَا أُنْسَ لَهُ»؛ جملگی جلوه‌های رحمت الهی را نشان می‌دهد و این‌ها در رسول خاتم (ص) نیز جلوه‌گر بود، به همین دلیل نیز قرآن می‌فرماید: «فِيمَا رَحَّمَهُ مِنْ... لَيْسَ لَّهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَطًّا غَلِظَ الْقَلْبَ لَا نَفْضُوا مِنْ خَوْلِكَ» (آل عمران ۳)، یعنی اگر محبت و عطفوت نبوی نبود، اسلام پانمی گرفت و قلوب را جذب و رشد نمی‌کرد.

فصل فراموش ناشدنی از رأفت نبوی

از مهم‌ترین جلوه‌های مهربانی و عطفوت پیامبر (ص) در ماجرای فتح مکه دیده می‌شود. وقتی رسول خدا (ص) با اقتدار و پیروزی کامل وارد مکه شدند، پرچم اسلام در دست سعد بن عبادۀ بود و او فریاد برآورد: «امروز روز انتقام (جنگ و خونریزی) است»، وقتی پیامبر (ص) این سخن را شنیدند، دستور دادند پرچم را از سعد بگیرد و آن را به دست علی (ع) بدهید و خود با بیان نرم، دشمنان را خطاب قرار دادند و فرمودند: «امروز روز رحمت و محبت است، و در مواجهه با دشمنان و اسیران جنگی هم انتقام نگرفتند و به آن‌ها فرمودند: «در باره من چگونه می‌اندیشید؟» گفتند: «جز محبت از شما انتظار نداریم» (البانکه آزارهای بی‌شمار به ایشان روا داشته بودند)، رسول خدا (ص) خطاب به آن‌ها بیان کردند: «امروز آنچه برادر من یوسف در باره برادران ستمگر خود انجام داد، انجام خواهیم داد»، سپس آیه ۹۲ سوره مبارکه یوسف را قرائت کردند: «قَالَ لَا تَرْيِبَ لَكُمْ إِلَيَّوْمَ يَجْعَلُ...! مَا هَمُّ مَهْرَبَانِيْم». حضرت (ص) فرمودند: «منظور کسانی نیستند که فقط با خود و خانواده‌شان و متأثر نباشید که خدا گناه شما را ببخشد و او مهربان‌ترین مهربانان است و سپس فرمودند: «شما من را آزار فراوان دادید و از شهر و دیارم آواره کردید... برید که شما آزادشدگان (طلقاً) هستید».

حجت الاسلام والمسلمین پاک‌نیا:
یکی از ویژگی‌های مهم پیامبر اکرم (ص)، رحمت عام و فراگیر آن حضرت به اهل عالم است. ولادت حضرت رسول (ص) درخشش ستاره رحمت بر همه عالم بود و بعثت ایشان نیز رحمت را بر همه عالمیان گستراند

فلسفه مهربانی در سیره نبوی

وقتی از پیامبر رحمت (ص) درباره چرایی این همه محبت در حق مردم می‌پرسیدند، ایشان در پاسخ می‌فرمودند: «خدای عزوجل مهربان است و هر انسان مهربانی را دوست دارد». علامه حلی در رساله سعدیه آورده است که رسول خدا (ص) فرمودند: «سوگند به آن که جانم در دست اوست، رحمت خدا جز افراد مهربان را دربر نمی‌گیرد». اصحاب گفتند: یا رسول...! لکم و هو أرحم الراحمین، یوسف گفت: امروز هیچ خجل و متأثر نباشید که خدا گناه شما را ببخشد و او مهربان‌ترین مهربانان است و سپس فرمودند: «شما من را آزار فراوان دادید و از شهر و دیارم آواره کردید... برید که شما آزادشدگان (طلقاً) هستید».

بسیاری از افراد بر اثر چشیدن طعم مهربانی پیامبر (ص)، شیفته ایشان و اسلام شدند و عاشقانه به رسول خدا (ص) عشق می‌ورزیدند. کسانی همچون عمار و بلال با چشیدن طعم محبت ایشان، شیفته حضرت رسول (ص) شدند و با وجود شکنجه‌های سخت، باز هم ندای توحید سر می‌دادند. نقل است که ابن ابی الحدید معتزلی می‌گوید: «کسی سخن رسول خدا (ص) را نمی‌شنید، مگر آنکه محبت ایشان در دل او می‌نشست». وی همچنین می‌گوید: «حتی جوانان مشرک و کافر قریش، شیفته این کلام و مهربانی می‌شدند، چنان که قریش می‌ت رسید فردی مثل ولید بن مغیره دل به حضرت محمد (ص) بدهد، آن‌ها این مهربانی را جادو و مست‌کننده‌تر از شراب می‌دانستند، حتی قرآن خواندن پیامبر (ص) به‌گونه‌ای بود که دل‌ها را جاذب می‌کرد و کفار می‌ت رسیدند جوانانشان با این صوت زیبا، جذب اسلام شوند.

استمرار مهربانی پیامبر رحمت تأقیامت

فکر و اندیشه پیامبر (ص) تأقیامت ادامه دارد؛ یعنی اگرچه حضرت رسول (ص) رحلت کرده‌اند، معجزه جاویدان ایشان قرآن و نیز سیره حضرت، ما را از محبت و رحمت مستمرشان بهره‌مند می‌کند. با وجود برخی تلاش‌ها برای نشان دادن چهره خشن و تندخو از رسول...! (ص)، قرآن بارها بر رحمت و اخلاق بی‌مثال ایشان تأکید می‌کند و مهم اینکه این رحمت و مهربانی به‌صدر اسلام و تاریخ حیات بابرکنشان، محدود و محصور نشده است، بلکه تأقیامت ادامه دارد؛ البته ایشان از خدای متعال پیشی نمی‌گیرند، لذا همان‌طور که خداوند در جایی که لازم است غضب می‌کند، رسول خاتم (ص) نیز به‌وقت اقتضا، غضب کرده، دست از رحمت و محبت می‌کشند.

جلوه‌های مهربانی نبی خاتم (ص)

جلوه‌های مهربانی پیامبر گرامی فراوان‌اند، چنان که محبت ایشان حتی شامل حال جمادات می‌شد و ماجرای «ستون خانه»، در مسجد الانبی (ص)، از نشانه‌های این محبت است. در تاریخ آمده است پیامبر (ص) به این ستون تکیه می‌دادند و خطبه می‌خواندند. وقتی تعداد مسلمانان افزایش یافت، گفتند ما چهره شما را نمی‌بینیم، لذا منبری ساختند که حضرت رسول (ص) بر فراز آن خطبه بگویند، ستون از اینکه توفیق تکیه دادن پیامبر (ص) را از دست داد، در فراق نبی (ص) گریست و حضرت رسول (ص) آن را مشمول عطفوت خود قرار دادند و این مهم به‌عنوان یکی از معجزات نبوی در تاریخ ثبت شده است.

طرح فلز درون صوفی

دشمنانی که با مهربانی، شیفته نبی (ص) شدند

از دیگر اعجاز‌های رسول خدا (ص) که سبب فراگیری اسلام شد، آن است که در سال هشتم هجری با تحریک برخی قبایل، آتش جنگ حنین برافروخته و دولت نوپای نبوی گرفتار جنگی دیگر شد، اما به فضل الهی لشکریان اسلام در آن جنگ پیروز شدند. در این جنگ کار نبی (ص) بسیار پیش رفت و حضرت رسول (ص) از امدادهای غیبی خدا بهره‌مند شدند، چنان که سوره مبارکه توبه، آیه ۲۵ به آن اشاره می‌کند: «لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ... فِی مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ... هَمَّانَا خُدا، شما مسلمین را در مواقعی بسیار یاری کرد و نیز در جنگ حنین». پیامبر (ص) در جنگ حنین، مالک بن عوف نصری را که از دشمنان سرسخت ایشان و اسام بود، اسیر کردند و چون وی از حضرت امان خواست، به او امان دادند. وی در مدینه به محضر رسول خدا (ص) رسید و اموالش را به ایشان داد و پیامبر (ص) خانواده او را آزاد کردند و چون او محبت و عطفوت نبوی را دید، از نفوذ و تروتش در گسترش اسلام در منطقه طایف بهره‌گرفت و به شدت دلباخته پیامبر (ص) شد، چنان که در شعری می‌گوید: «هرگز در میان مردم دنیا مانند محمد (ص) نه‌دیدم و نه شنیده‌ام»، وی در جای دیگری گفته است: «رسول خدا (ص) بیشترین محبت را به مردم ابراز می‌کردند».

وقتی پیامبر (ص) مهربانی را نمی‌پسندند!

مهربانی و عطفوت حضرت رسول (ص) به دیگران در راستای اطاعت از خدا بود و هر جا پای مصیبتی در میان بود، ایشان هرگز محبتی ابراز نمی‌داشتند. پیامبر اعظم (ص) در این باره بسیار دقیق بودند و جایی که احساس می‌کردند حدود الهی شکسته و مسیر الهی دچار انحراف شده است، غضب می‌کردند؛ یعنی محبت و مهربانی‌شان مرز داشت و معتقد بودند محبت به برخی افراد، سبب ضرر و آسیب است، چون هر شخصی ظرفیت برخورداری از چنین محبتی را ندارد، مثل شاعرانی که در اشعار خود به ناموس مردم توهین می‌کردند، پیامبر (ص) حتی دستور به مجازات آن‌ها می‌دادند. ایشان در مقابل توهین، با بخشش و محبت رفتار می‌کردند اما در مقابل زه‌ریبا گذاشتن مرزهای الهی، کوتاه نمی‌آمدند و اگرچه صاحب خلق عظیم بودند، جایی که لازم بود، غضب پسندیده را هم اعمال می‌کردند.

رهاورد محبت نبوی برای زندگی

بیشتر مشکلات امروز جامعه به فقدان محبت و عطفوت در کلام و رفتار بازمی‌گردد، درحالی‌که اگر محبت به ارتباطات درون خانواده، روابط اجتماعی و همکاری و... وارد و اعمال شود، نه تنها از اختلاف‌های جزئی جلوگیری می‌کند، بلکه حتی مانع طرح بسیاری از پرونده‌ها در محاکم قضایی می‌شود و به این شیوه، اختلاف‌های خانوادگی کاهش یافته، آرامش بر خانه و خانواده و جامعه حاکم می‌شود.